

Asia: VN/34692/2024

Lausuntopyyntö toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta

Lausunnonantajan lausunto

Velvoitteeseen ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, velvoitteeseen hakea ensisijaista etuutta ja perusosan alentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Perusosan suuruuteen liittyvä lausuntopalaute:

-

Tiedon saamiseen ja luovuttamiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Kunnan rahoitusosuuden lisäämiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Asumismenojen tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:

-

Muu lausuntopalaute:

Pohjois-Karjalan Työttömät ry kiittää mahdollisuudesta esittää lausuntopalautteensa hallituksen esitykseen toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta.

Pohjois-Karjalan Työttömät ry vastustaa lakiesitystä toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta. Esityksen tavoitteet ovat monilta osin keskenään ristiriitaisia, eikä esityksen vaikutuksia kaikkein heikoimmassa asemassa olevien asemaan ole arvioitu riittävästi.

Hallitus toteaa esityksessään itsekkin:

“Etuussanktioiden on havaittu nopeuttavan etuudelta työhön siirtymiä, mutta myös heikentävän sanktioita seuraavien työsuhteiden laatua ja lisäävän työmarkkinoiden ulkopuolelle siirtymistä” (sivu 47)

“Perustoimeentulotuen ansiotulovähennyksen poistolla olisi vaikutuksia työnteon kannusteisiin. Kannusteet vähäisen osa-aikatyön tekemiseen heikkenisivät ja toisaalta kannusteet työllistyä vähäisestä osa-aikatyöstä suuremmille tuntimäärille tai kokoaikaiseksi voisivat vahvistua. Työttömästä kokoaikaiseksi työllistymisen kannusteisiin ansiotulovähennyksen poistolla olisi vaikutusta vain niissä harvoissa tapauksissa, joissa oikeus toimeentulotukeen säilyisi eri syistä myös kokoaikaisessa työssä.” (sivu 49)

On kannatettavaa, että toimeentulotuen hakijoita ohjataan ensisijaisten etuuksien piiriin. Tavoitetta ei kuitenkaan tule toteuttaa rankaisemalla, vaan yksinkertaistamalla etuuksien hakua ja parantamalla ohjeistusta. Tätä tukisi esimerkiksi laajennetun yhden hakemuksen käyttöönotto sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Velvoite hakea kokoaikatyötä on jo nyt kohtuuton niille, jotka eivät pysty tekemään kokoaikatyötä elämäntilanteen tai työ- ja toimintakyvyn rajoitteiden vuoksi. Lisäksi nykyisessä vaikeassa työmarkkinatilanteessa kokoaikatyötä ei ole tarjolla kaikille, ja nykyisiä kokoaikaisia työsuhteitakin muutetaan osa-aikaisiksi. Lisäksi matalapalkkaisia kokoaikatyötekevien ihmisten on jo nyt tukeuduttava toimeentulotukeen riittävän toimeentulon takaamiseksi. Tämän vuoksi ansiotulovähennys ja oikeus vähäisiksi katsottaviin tuloihin tulee säilyttää ennallaan.

Esityksessä sivuutetaan täysin se, että osa-aikatyö tai lyhytaikainen työ voi merkittävästi edistää henkilön hyvinvointia ja toimijuutta. Vastaavasti taloudellinen ahdinko lisää kuormitusta, joka voi pitkittyessään johtaa mielenterveysongelmiin ja terveydenhuollon palvelutarpeen kasvuun. Riittävän toimeentulon turvaaminen on siis myös kansanterveydellinen kysymys.

Viimesijaiseksi etuudeksi tarkoitettua toimeentulotukea ei tule alentaa työvoimapolitiittisesti moitittavan käytöksen perusteella. Jos työttömyysturva katkeaisi määrääjäksi, perusosan leikkaus olisi kohtuuton lisärangaistus. Lakiesityksessä vakuutellaan, ettei perusosan alentamista tehdä ihmisarvoisen elämän edellytyksiä vaarantaen, mutta rahallista minimitasoa ei kuitenkaan määritellä. Tämä jättäisi kohtuullisuusharkinnan täysin viranomaisen tulkinnan varaan, mikä voisi johtaa päätösten mielivaltaisuuteen ja toimeentulotuen hakijoiden eriarvoisuuteen.

Erityisen ongelmallisena Pohjois-Karjalan Työttömät ry pitää lakiesityksen ehdotusta, jonka mukaan Kansaneläkelaitos voisi pyytää toimeentulotuen hakijan pankkitietoja suoraan rahalaitokselta ilman hakijan suostumusta, jos tietoja ei olisi saatu tältä itseltään tai olisi perusteltu syy epäillä tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta. Pelkän epäilyn perusteella tehtävä pankkitietopyyntö asettaisi vähävaraiset henkilöt eriarvoiseen asemaan suhteessa muihin kansalaisiin kaventamalla heidän oikeuttaan yksityisyyteen ja siirtäisi kohtuuttomasti valtaa viranomaiselle ilman riippumatonta valvontaa. Jo nykyisin toimeentulotuen hakijoilla on velvollisuus ilmoittaa taloudelliset tietonsa – uusi käytäntö olisi ylimitoitettu ja kohtuuton.

Kokonaisuudessa vaikutusten arviointi esityksessä on puutteellista. Suunnitteilla on samanaikaisesti useita sosiaaliturvan uudistuksia, kuten yleistukilaki. On välttämätöntä arvioida uudistusten yhteisvaikutuksia, sillä etuuksien saajina on pitkälti samoja haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä.

Ben Daoud Taina
Pohjois-Karjalan Työttömät ry